

Jože Horvat

Varuh abecede

Zgodilo se je, da sem doma polnil eno zadnjih mest na zadnji še prosti knjižni polici, ko mi je pismonoša prinesel pošiljko s sporočilom, da sem dobil nagrado za delo, ki sem ga ravno postavljal k drugim svojim stvaritvam. V prvem hipu je bilo to silno prijetno presenečenje, toda kmalu nato sem začutil nekaj skrb vzbujajočega: v obvestilu je pisalo, da naj bi ob prevzemu nagrade spregovoril za bralno občinstvo ter povedal nekaj o knjigi in tudi o sebi. Nenadoma sem se znašel v težavah, iz katerih se nisem znal izmotati. Kaj naj povem o knjigi – in o sebi? In nato čez hip ali dva: Kako sem mogel biti nagrajen? Vse se mi je zdelo precej čudno, toda hkrati mi je prošnja za nagovor zvenela kot ukaz, kateremu se ni mogoče izmakniti, ampak ga je treba izpolniti.

Toda stiska je bila še ena. Podelitvena slovesnost naj bi se namreč kmalu začela, kajti občinstvo je bilo že zbrano in me je pričakovalo; kako naj tako hitro zasnujem govor? Tedaj me je še obšlo, da je nagrada zelo ugledna, priti je morala iz vrhovne strokovne ustanove, v skladu s tem pa je veliko tudi pričakovanje, ki ga v moj govor vlagajo strokovnjaki in občinstvo. Živčno sem tuhtal, kaj naj bi v govoru rekel, saj pred tolikšno in takšno množico še nikoli nisem nastopil. Nazadnje se mi je nekako posrečilo, da sem nekaj vrgel na papir, nato pa naročil taksi in oddirjal v stavbo na slovesnost. Na stopnicah me je prevzel fin, livriran človek, a zaradi časovne stiske nisem bil kaj prida pozoren nanj, on pa me je hitro vodil proti dvorani. Zdi se mi, da sva bila še pravočasna, toda kakor hitro sem se postavil pred mikrofona, se mi je papir mahoma zazdel – prazen. Strmel sem vanj in mislil, da ne vidim prav. Ampak čisto zares, bil je prazen! In kaj sem hotel drugega: v naglici sem začel improvizirati, a bil sem dokaj nezbran in živčen; že kar na začetku sem se zahvalil za priznanje, nato pa raztreseno rekel naslednje:

“Spoštovana dvojna, to je izbrana in bralna publika! Knjiga je zelo dolgo nastajala, to pa zato, ker kot pisec pri svojem početju nimam partnerja pa tudi ne asistenta in ne konkurenta. Zaradi tega razloga se mi je odsedala v misli zelo počasi; nikamor ni hitela, saj me nihče ni prehiteval. In po tretji strani – motive, tematiko in prizore sem lahko zbiral ter obdeloval zelo postopoma, saj takšnih na tem svetu že zdavnaj ni več v izobilju, kar pa se vseeno vrže na svetlo, naglo počrpajo virtualne pisave, ki so za to, v nasprotju od mene, tudi strojno dobro opremljene. Tako sem – da moja knjiga ne bi končala v stečajni masi literature – segal čisto drugam kot v običajna območja snovi, neredko pa več koristnega pobral iz njihovega razkošnega škarta kot iz življenja zgodovine ... Seveda bi vam priporočal, da knjigo vzamete v roko, toda ko jo boste prebrali, o njeni vsebini nikomur ne govorite, je ne sporočajte naprej! Ohranite jo zase. Ostati mora v vas! Vsebinska mora priti v spomin bralca neposredno iz knjige, ne pa iz ust koga drugega. Se pravi, avtor želi, da bi jo bralcu povedal sam, hočem reči, jo sam namestil v njegovo notranjost, ki, kot rečeno, naj ostane zaprta. Kakor sem dejal, o vsebini naj se ne izve ničesar! Naj ostane v človeku kot globina oceana, ki se je ne da premeščati iz morja v morje! –

Ob tej prisposodbi vam je najbrž jasno, da bi zato bilo tudi najbolj nesmiselno, če bi jo začela tehtati javnost – tega namreč ne bi zmogla, saj bi jo v ta namen morala pomanjšati, poplitviti ...”

Sredi zadnjih stavkov sem v občinstvu začutil nemir, za katerega nisem vedel, od kod izvira. Ko pa sem prišel do besede “javnost” in kajpak “strokovna javnost”, se je zdelo, da se je poslušalstvo razgovorilo in ob koncu stavka kar zahrumelo.

“Kako?” sem slišal, potem pa so se sklopi besed iz različnih koncev spleтали v nevarna, meni grozeča vprašanja, ki sem jih poslušal vedno bolj odrevenel. V poltemi – na začetku mojega nastopa so luči nad občinstvom ugasnili, prižgali pa veliki lesteneč nad mano – so se glave nad njihovimi rameni zibale sem in tja kot površina vodovja pred bližajočim se neurjem, potem pa z glasovi osorno kipele proti meni. Se je prisposoda o oceanu kar naenkrat osnóvila, postala meso? –

“Kaj govorite ...!” so vpili, in nato: “Če naj se o knjigi ne govori, kako naj se jo potlej promovira ...? Zakaj omalovažujete kritiko ...?” In hkrati: “Kakšen avtor pa ste ...?” In z drugega konca: “Ste knjigo sploh napisali ...?”

Obšlo me je, da sem dvojno publiko neodpustljivo užalil, zato sem bil pripravljen posuti se s pepelom in ji kar najbolj ustreči.

“Oprostite, oprostite, prosim ...!” sem zamoledoval, potem pa me je obsedel občutek pravičnosti in moral sem priznati tisto najbolj kočljivo: “Nisem je še napisal ... pravzaprav ... ne še končal, oprostite ... torej ... ne še izdal.” Toda moje besede so morale biti izgovorjene zelo nerodno, kajti proti meni se je vzdignil nov val nezadovoljstva.

“Niste je izdali – ne razumemo! Knjiga pa je tu! Ali torej niste njen avtor?” sem slišal, in vzelo mi je besede, ki sem jih hotel popeljati naprej. In ogorčenje se je nadaljevalo: “Ta človek nas vleče za nos! Mar niso o vaši knjigi pisali vsi mediji, kritiki hvalilno-polemično lomili o njej kopja? In mar njen glas ni segel

tudi že v tujino ...? In promoviral državo ...? Zdaj pa trdite, da je sploh niste napisali! Ne ponižujte te slovesnosti, če niste prevarant!”

“O ne, o ne!” sem vzkliknil, zavedajoč se, da sem šel predaleč, zato sem hotel omiliti njihovo razočaranje in skoraj zakričal sem, kajti hrup je postal povsem oglušujoč – preklical sem prejšnjo izjavo, rekoč: “Seveda sem jo napisal, seveda, toda vsebina je ostala tam ... zgoraj ...! Res so o njej poročali mnogi kritiki, toda na podlagi tistega, kar sem že objavil, zlasti pa na podlagi pričakovanja, ki so ga imeli do mene bralci, narod, država ... Toda vsebina je pravzaprav ostala še tam ... zgoraj ... pravzaprav pri Bogu! Ali pa ne,” sem se nenadoma ugriznil v jezik, saj se mi je naglo zbudila misel, da sem se preveč zapletel. Kako se je s papirja vendar moglo izgubiti tisto, kar sem doma na hitro skiciral in, kot sem bil prepričan, vse logično pojasnil? Kot da sem zablodil v snu, od koder zdaj ne najdem izhoda!

Kar koli sem potem še rekel, vse je bilo prepozno, nastal je velik hrup, vsevprek je kričalo, da je laž, da nobene druge knjige doslej še ne bi bil napisal ne izdal, kajti kako bi kritiki mogli kaj zapisati na podlagi neobjavljenega, bralstvo pa nekaj predvidevati na podlagi pričakovanj – doslej me kaj prida zares nihče ni poznal, toda ta knjiga, da je noviteta, odkritje, velikansko presenečenje ... Kaj torej zdaj tvezim in brijem norca iz njih, iz kritikov, iz založnikov, iz knjižničarjev, iz knjigotržcev, iz bralcev, celo iz države!

Seveda sem bil prepričan, da smo oboji imeli prav. Bilo mi je strašno; njihovo ogorčenje sem sprejemal, a držalo je tudi, da razen nekaj člankov nobena moja knjiga doslej še ni izšla, in res je tudi, da sem jih nekaj – no, pravzaprav veliko, izredno veliko – pisal, pri čemer je ta zadnja bila najobsežnejša, a še res ni bila končana ... Ampak vse so tam ... ja, pred nastopom sem zapisal drugo besedo, ne tiste: da so “pri Bogu”, saj sem vedel, da ta publika Boga ne pozna več, a zdaj se je nisem več spomnil, vedel sem le, da bi bila za to zahtevno priložnost bolj pravšnja.

Ne vem, kaj mi je bilo, kajti tedaj sem napel glasilke in znova zavpil: “Ne, ta knjiga še ni izšla! Če pa ne verjamete, bom zaradi vsega slišanelega predčasno končal nastop in se odpovedal nagradi! ...”

Zalil me je porogljiv krohot, vmes pa sem še slišal žaljivke, kot: “Nov trik!” “Poniževanje stroke!” “Manipulacija bralcev! Javnosti!” Čez nekaj minut je k meni urno stopil človek v livrirani črni obleki, tisti, ki me je sprejel ob vhodu, me odpeljal od mikrofona in rekel, da se je nagla žirija pravkar odločila, da sklepa o nagradi ne bo spreminjala, da pa se mi njena izročitev preloži, dokler se ne pojasnijo vse okoliščine in se izbere primernejši ambient zanj, za izročitev. Njegovo izjavo sem sprejel kot olajšanje, kajti situacija je bila zelo napeta, saj so mi zaradi moje dozdevne “zvijačnosti” in “prevare” začeli telesno groziti, in ko sem jim že obrnil hrbet, so se zagnali za menoj in me obkladali s prostaškimi vzdevki.

***

Naslednji dan mi je v presledkih telefoniralo več uglednih kritikov, ki so mi ponujali svoje nasvete in pomoč. Vsakega posebej sem zavrnil, saj sem hotel

biti močan in samozavesten. Po nekaj dneh ponudb sem vso stvar imel tudi za končano in zgolj za incident, ki sem ga hotel čimprej pozabiti – kolikor se to že ni dogajalo, saj sem vsako novo noč bolje spal in skoraj ničesar več sanjal. Spet sem pisal poročila za časnik in občasno šel v kino, enkrat celo na nogometno tekmo. Mislim sem, da sem že daleč iz krize, in tudi, da sem kratko malo zmagal. Povrnilo se mi je zaupanje vase in spet sem bil pri knjižnem tekstu, ki ga bo treba še napisati.

Podložen z že običajno samozavestjo pa sem čez čas le zavrtel številko in poklical kritika, ki me doslej ni nadlegoval in sem ga imel za najboljšega, saj ni bil samo kritik, ampak tudi profesor na faksu in urednik pri osrednji založbi; kot tak je poznal ves cvetober evropske in ameriške književnosti, s svojimi stališči se je v medijih pojavljal redko, a zato toliko bolj udarno in učinkovito; vse domače novitete je kajpak raztrgal, kar pa je tudi ustrezalo dejanski kakovosti te literature. Torej je med pomembnimi, četudi zelo redkimi posamezniki, ki sem jih cenil, užival izjemen ugled. Od njega sem se nadejal ustrežne in trezne podpore v stvari, ki je konec koncev še nisem povsem pozabil.

V srečanje je privolil hitro, pravzaprav presenetljivo naglo, zazdelo se mi je, da je moj telefonski klic pričakoval. No, to zdetje je bilo moja neumna domneva, verjetno izvirajoča iz dejstva, da sem med telefoniranjem imel precej treme in kurtoaznega rešpekta, kakor ga ima navaden človek do velike osebnosti. Sestala sva se že naslednji dan. Ko sva si šla naproti, sem že od daleč začutil njegovo moč; pa tudi, kot da sem ga nekje že videl v živo, čeprav ga razen na časopisnih fotografijah dejansko nisem; v levici je nosil veliko torbo, v kateri je, kot sem predvideval, moralo biti veliko dobrih knjig, desnico pa mi pomolil v pozdrav in se kratko nasmehnil. Potem je zakašljaj, začel iskati žepni robec in mi, da bi si sprostil levico, pomolil torbo, da jo primem, nato pa si začel brisati nos. V torbi sem začutil izjemno težo, on pa se je opravičeval, češ pred dnevi je bil na svoji običajni turi v Julijcih in se prehladil. Dodal je, da pot kar nadaljujva in se usediva v kaki kavarni. Medtem je nehal kašljati, robec je spravil v žep, toda svoje torbe ni vzel iz moje desnice. Korakala sva po zelo obljudenem pločniku, moj sopotnik je ves čas govoril o poti po Julijcih, dokler ni nedaleč od naju, nasproti parlamenta, zagledal znanega lokala. Stopila sva vanj, čeprav so ga skoraj povsem zasedli visoki uradniki iz državne uprave in predstavnikov nacionalnih branž umetnosti, med katerimi so bili člani akademije, v deželi zelo slavni pisatelji in podjetni slikarji, muziki, gledališčniki ... Kakor hitro sva našla prosto mizo, sva se namestila na stole in tedaj sem se hotel osvoboditi teže njegove torbe; spustil sem jo na tla k njegovim nogam, a se je odprla kar sama od sebe in iz nje so pokukale knjige. Ker sem bil zelo vznemirjen, jim nisem namenil niti pravega pogleda, le zdrnil sem se, kajpak v strahu, da je med njimi tudi moja, o kateri bo zdaj zdaj izrekel ostro sodbo. Vendar se slednje ni zgodilo takoj; pač pa šele takrat, ko nama je natakarn prinesel naročeni kapučino; tedaj je veliki kritik nehal govoriti o Julijcih in se mahoma, kot da bi odsekal, zastrmel vame, za krajši čas utihnil in nato trdo dejal:

“Ampak tvoja knjiga je zanič, čisto zanič.”

V delčku sekunde sem bil strahotno poparjen. Kar vase me je potegnilo. “Zanič. Sploh ni nič. V njej ni razvitega dejanja, ljudje so mrtvoudni in frustrirani. Moderni čas v njej je mlakuža čustev, pripoved ima epizode, glavnega toka pa ne. Ker ne najdeš poti do zgodbe ... Skratka, mrtva knjiga. Kot druge, ki jih množično tiskajo.”

Tako in podobno je govoril in pri tem razvijal teorijo moderne pisave, jaz pa sem bolščal vanj brez diha; vendar mi čez minuto niti ni bilo toliko žal za moje ponesrečeno besedilo kot zanj, ki je moral brati takšno mizerijo. Toliko bolj žal, ker je ob koncu dodal: “To ti govorim, ker vem, da samo od tebe lahko pričakujem, kar moram naposled dočakati. Senzacionalno stvar! Kajti vse moderne knjige so zanič. V vrhove nacionalnih literatur se je vgnezdil zlodej in jih razkraja. Med natisnjenimi ni več nobene dobre in prave. Samo množijo stečajno maso literature. Moderna literatura je nekje drugje, skrita, nedostopna, neodkrita, ja – nenapisana. Edino ti delaš in rineš v smer, ki vodi k temu cilju. Toda očitno si šele pri prvem eksperimentu, ki pa ni uspel ... Žal.”

Hitel sem prikimat, čeprav sem bil nenadoma ves zmeden; ob totalni kritiki me je zdajci tudi pohvalil in izrazil nekaj misli o literaturi, misli, ki so se mi zdele tudi moje. Neverjetno! Nadaljeval je:

“ ... “

Kar je povedal, je bilo tako močno zanimivo, da na izrečeno nisem mogel niti misliti in sem zato zgolj molčal. Potem je umolknil tudi on. Zdelo se mi je, da je pričakoval mojo reakcijo, ki pa je nisem bil zmožen. V tej tišini sem zaznal, kako so pri bližnji mizi, kjer so sedeli ustvarjalci, napeto spremljali najin pogovor, nato pa tudi najin molk, ki ga nisem znal pretrgati. On si ga je mogoče razlagal kot mojo nemoč pred njim – v čemer je imel prav. Čedalje bolj mi je bilo le nerodno.

Hvala Bogu je takrat popil kapučino in vstal, da bi odšel; pri tem se je prevrnila torba s knjigami, ki sem mu jo bil položil k nogam, in ker je bila odprta, so se knjige vsule iz nje, kot da bi komaj čakale na prostost, iz katere bi po najkrajši poti prišle do bližnjih gostov, ki so najbrž bili tudi radovedni bralci. A tisti pri bližnji mizi so verjetno mislili drugače, kajti v trenutku so se kar trije zapodili h kraju nezgode in zajetne knjige urno tlačili v torbo.

Medtem je zagorela nekakšna lučka tudi v moji glavi in bliskovito sem se sklonil, da bi še jaz pobiral razsuta dela, za katera se mi je mahoma zazdelo, da sem jih nekje že videl; a bil sem prepozen; knjige so bile v trenutku spet v torbi, pobrane od tujih rok, meni je preostalo le, da sem jo zaprl. Kritik je bil z uslugo pobiralcev očitno zelo zadovoljen, smehljuje je kimnil vsemu bližnjemu omizju, kmalu zatem pa pomignil tudi meni in izrazil željo, da stopim z njim in mu spet nesem torbo. In že je mehko zakorakal k izhodu, jaz pa sem mu prizadevno sledil in se potlej ves čas trudil, da bi držal korak z njim. To mi je uspevalo, čeprav je bila na pločnikih gneča, torba pa mi je postajala vse težja. Čez čas sem rekel, da so knjige v aktovki zelo težke – rekel seveda v tonu, ki je

dajal priznanje njemu, ki se z njimi toliko ukvarja in premaguje njihova notranja bremena. Pri teh besedah se je ustavil, me pogledal in rekel:

“Ja, ker so to izbrane tiste tvoje knjige, ki še niso napisane. A teh še nisem prebral. Druge dolžnosti mi preprečujejo, da bi se jim v celoti posvečal. Le tiste nagrajene, ki sem jo prebral, ni med njimi, saj prebranih ne nosim s sabo ...”

Otrpnil sem. Hvaležno sem ga pogledal, hkrati pa me je do njega obšlo neznansko občudovanje, ki ga sicer nisem znal primerno izraziti, a ga je moral zaslutiti v mojih očeh, saj se mi je nepričakovano nasmehnil. Trenutek zatem je segel po torbi in mi jo vzel iz desnice:

“No, hvala za pomoč, tu se morava ločiti, kajti tu sva se na poti v kavarno tudi srečala.”

Bil sem iritiran nad njegovo globokovidnostjo, medtem pa me je kljub njegovim hudim začetnim besedam na moj račun v kavarni obšlo prepričanje, kako silno zapleteno delo opravlja. Spoznal sem, da je biti kritik pomembnejše, kot biti pisatelj.

***

Napletlo se je nekaj dogodkov, banalnih in bledih, ki so najbrž prispevali k temu, da sem bil kakor – ne v pasti, ampak nekakšni jetnišnici, iz katere nisem mogel dlje časa. Izpuščene ali zamujene priložnosti, neopravljene naloge, slabi delovni rezultati pri časopisu: kes in vest sta iz njih spletala kletko, ki je nisem mogel več prenašati, kaj šele, da bi užival svobodo, v kateri bi se lahko posvečal svoji novi knjigi. Najhuje pri tem pa je bilo, da nisem imel nikogar, s komer bi svoj problem prediskutiral, saj sem se ljudi iz svoje branže izogibal – kako se ne bi, po vsem dogodenem! – drugi pa so se izogibali mene, saj sem jim bil tuj. Dokler se mi ni posvetilo in sem zaprosil za sprejem pri naslovnem škofu, ki je slovel po tem, da je zelo napreden in dojemljiv za težave smrtnikov, in slišal sem, da so se k njemu poleg navadnih zatekali največji ljudje dežele, čeprav niso bili religiozni. Pri njem sem torej tudi jaz, četudi nisem bil iz njihove branže, hotel odpreti svoj dosje in do čistega prevetrili svoj položaj.

Naj pripomnim, da se tudi s škofom nikoli doslej nisem srečal, videl sem ga samo raz mali zaslon. Na moje presenečenje me je sprejel v sobi s kaminom, ob katerem je bil kup knjig, v gorišču pa je žareče tlel ogenj; sprejel me je zelo vljudno, da ne rečem prijateljsko, kar mi je takoj vtilo zaupanje vanj. Uvodoma sva se pozdravila, potem pa je dejal, da z zanimanjem čaka mojih besed. Posedel me je za mizo nasproti kamina in se blizu njega namestil še sam. Ni me vprašal ne kdo in kaj sem, a kmalu sem dobil občutek, da ve, s kom govori, torej kot da me od nekod pozna. Začel sem kar uradno:

“V imenu knjige, kritike in bralstva ... prosim vašega potrpljenja, da se pravilno izpovem,” sem se začel lajšati, naslanjajoč se na obrazec, ki ga je moral poznati iz svoje poklicne prakse, nato pa mu opisovati, kaj me teži, pri čemer sem bil izčrpen, ja, na svoje začudenje zelo obsežen. Škof me je medtem gledal, bolje, opazoval zelo pozorno, vmes kdaj pa kdaj podrezal z lopatko po

žerjavici in postavil kakšno krajše vprašanje, ki me je spodbujalo k novim besedam. Zato sem od lažjih prehajal k vedno težjim rečem in mu dejal, da sem na svoji poti storil zelo veliko napak, ki so se nazadnje stekle v to, da sem "hotel strašno veliko pisati, kar je kulminiralo v dejstvu, da ... sem celotno stanovanje zamašil s svojimi nenapisanimi knjigami in pri tem že zdavnaj hudo prizadel svoje najbližje, da so se morali odseliti ... tudi žena in šoloobvezna hčerka ... in sta pristali v revščini, tj. na cesti, kar pa me še ni streznilo, njihova beda ne spremenila. Nenapisane knjige sem kopičil in kopičil in zdaj praktično še sam nimam več mesta v lastnem stanovanju. Kljub temu sem pisal v divjem tempu, energijo za delo pa sem si zagotavljal s tem, da sem po nekem starem receptu hodil srkat kri iz teles svojih prednikov in pozneje sorodnikov, uporabljal pa tudi lastne vire: na moč intenzivno in brezobzirno sem ves svoj vek prečrpaval svoje sokove iz svojih obtočil, od srčnih do krčnih žil, ter si vsak dan stokrat ožel sive celice, da bi si pridobil moč za delo na papirju ..."

Opazil sem, kako je škof vedno bolj strmел in se pri tem nekoliko nagnil nad povsem prazno mizo, toda zrcalna slika njegovega škrlatnega poprsja v namiznem laku, v katerem je poplesaval tudi odsev plamenov iz kamina, se mi je čudno približala: mahoma je segla skoraj do roba ploskve, ob kateri sem sedel. Škof je bolščal vame, kot da je ves njegov obraz eno samo veliko oko.

Neznan srh me je spreletel po hrbtu.

Tedaj mi je bilo, da ga še nisem povsem prepričal. Da bi to vendarle dosegel, sem dejal, da so vse navedene aktivnosti bile neogibne zaradi izredne zahtevnosti projekta, ki pa je pri bralcih in neredkih kritikih naletel na silno velik odziv, o čemer priča nagrada, ki mi je bila podeljena, čeprav potem tudi – škandalozno – začasno odvzeta. Dodal sem, da projekt visoko cenijo nekateri najpronijlivejši duhovi, ki poznajo literaturo preteklosti in vidijo v njeno prihodnost in zato priznavajo, da so moje nove metode dela in cilji, pa tudi koraki, ki sem jih ubral do njih, pravi in povsem inovativni. Prosil bi ga torej, sem nadaljeval, da me podpre v tem prizadevanju, predvsem pa me zavaruje pred tistimi, ki bi pobijali kakovost mojih nenapisanih knjig. Da ne bi bil povsem abstrakten, sem za primer omenil kritika – čeprav nisem izgovoril njegovega imena – ki je mojo zadnjo knjigo, četudi nagrajeno, povsem razvrednotil. "Kritiki so pač tisti, ki spočnejo otroka, toda pozneje ga tudi sami ubijejo," sem rekel, "čeprav ravno takšno ravnanje priča o njihovi genialnosti."

Škof me je gledal s tistim strašnim, velikim pogledom, ob tem stavku pa hipoma vstal in rekel:

"Vstanite in pokažite dlani."

Sledil sem njegovemu povabilu, vstal in iztegnil obe roki, a iz dlani nehote naredil prgišče. Urno se je obrnil h kaminu, prijel za lopatko, zajel z njo, kolikor se je dalo, kup žerjavice in se obrnil k meni. Bliskovito sem uganil, kaj namerava. Hotel sem povesti roke in zavpiti, toda od trenutne groze se nisem mogel ganiti ne odpreti ust. Medtem mi je, ne da bi omahoval, z lopatke bliskovito nasul v prgišče žarečega oglja. Obšlo me je, da se mi bosta koža in

tkivo scvrkla, vendar živega ognja sploh nisem zaznal in torej ne začutil bolečine. Buljil sem v škofa, ki očitno – tako kot jaz sam – ni mogel verjeti svojim očem. In kar dolgo sva buljila, on v moje dlani, jaz vanj, dokler se zdajci nisem domislil in v enem samem zamahu vrgel žerjavico nazaj v kamin. Malomarno sem si otresel roke in jih potisnil v žep.

Mislil sem, da se bo škof strahovito razsrdil in začel vpiti name. Pa ni; ohranil je mirno kri in čez kakšno minuto dejal:

“Veste kaj, vas moram slikati. Pridite!”

Obrnil se je in se namenil k vratom, jaz pa sem mu brez ugovora, kot uročen, sledil. Nisem vedel, zakaj bi me moral slikati, a šel sem, saj me je kar vleкло za njim. Ustavila sva se v povsem zatemnjenem prostoru, predvideval sem, da v ateljeju. Škof je takoj prižgal močno električno luč in rekel, naj ga za hip počakam, da prinese aparat.

Vrnil se je z njim in si ga nameščal pred oči, medtem pa mi velel, naj stopim k zidu; sam se je postavil med vrata, skozi katera sva prišla. Potem se je vse odvilo neznansko hitro. Opozoril me je, naj bom popolnoma miren, on pa me je fiksiral skozi fotografsko lečo. Hipoma sem zaslišal pritajen pok, v mojo glavo je šinila strahotna bolečina in zdajci je zletela skozme misel: Ustrelil me je! O Bog!

Tako je moralo tudi biti, kajti v tistem trenutku mi je zmanjkalo tal pod nogami. Ko se je to zgodilo, mi je v kotiček očesa še planil njegov obraz: od njega je odmaknil aparat, ki vsekakor ni bil le fotografski pripomoček, ampak tudi smrtonosno orožje – hkrati pa – ne vem, kako se je to lahko zgodilo – tudi maska, za katero se je skrival, in dalje, da ni bil škof, ampak neznanec, ki sem ga nekje že videl: podoben je hotel biti onemu livriranemu gospodu s podelitve nagrade, nato pa tudi velikemu kritiku, s katerim sem govoril v kavarni. Toda razlike nisem mogel več natančneje ugotavljati.

Bil sem v smrtni stiski in s poslednjimi močmi sem se ujel za prosti pad, potem pa brez konca drsel v globino.

***

Znašel sem se v času, v katerem je noč sledila noči, ne da bi se kdaj v njihovo verigo namestil dan ali kaj temu podobnega. In ta noč je trajala dolgo in se ni končala ali se končati, ne vem zakaj, ni mogla. Vedel sem, da sem v deželi teme, iz katere bi se blazno rad rešil, pa se nisem mogel: tema je tako strahotno pritiskala name, da mi je drobcena zavest, ki je morala še brleti v meni, hotela počiti in me raznesti. Kratko malo mi je bilo neznosno in ne vem, kako se mi je po dolgih mukah posrečilo, da sem se izmotal iz še nikoli doslej tako velike stiske ter vstal. Vstal sem, toda še vedno me je obdajala groza. Prva misel, ki me je obšla, je bila, da se moram čimprej spraviti od tod – in to nikamor drugam kot domov. Edino tam je drugače, sem mislil. Bilo je nenavadno, a po nekaj korakih sem na svoje veliko presenečenje stopil iz teme kar na cesto svojega mesta ali bolje, v mesto sólo. V neskončnem strahu, da sem na prepovedani poti, sem hitel, da ne rečem tekel k bloku, kjer sem stanoval.

Tu me je čakalo veliko presenečenje; moj blok je bil od nekdaj banalna stavba, kakršnih je bilo v mestu nešteto; pred njim se nikoli ni nič dogajalo, saj so stanovalci v njem v nekakšnem leta dolgem zaporedju odhajali v službo in se vračali domov, ne da bi se kaj več kot srečevali na stopnišču, nikakor pa, da bi se tu ustavljali in se pogovarjali. Zdaj je bilo drugače; že pred vhomom je postavala gruča meni neznanih posameznikov, ogrnjenih v svetlomodre halje, kakršne sem v mladih letih videl pri knjižničarjih, in se počasi pomikala v tesno avlo. Med njimi so bili pomešani znani mi stanovalci, s katerimi so bili prišli v živahnem pogovoru, a ko sem se jim približal, je bilo, kakor da me ne poznajo, še več, kakor da me sploh ne opazijo, čeprav sem jih pozdravljal in ogovarjal. Iz avle sta se po stopnicah že oblikovali dve vrsti, od katere je ena šla gor, druga dol, pogovarjaje se med sabo, a ne da bi koga iz nje dobro razumel, niti da bi mogel ugotoviti, do katerega nadstropja sega nevsakdanja procesija. To me je spodbodlo, da sem se, kolikor se je dalo, naglo pognal navzgor, da bi čimprej dosegel stanovanje v tretjem, kjer sem bival.

Ko sem se prerinil do tretjega, sem zagledal nekaj neverjetnega: tu je množica tvorila veliko gnečo, kajti ustavljala se je na hodniku pri mizi, za katero sem nenadoma zagledal človeka, ki sem ga nekoč srečal, v spreminjavem zaporedju pa je bil silno podoben livrirancu s podelitve nagrade, enako pa tudi velikemu kritiku in naslovnemu škofu, ki me je ustrelil s fotografskim aparatom. Stal je za mizo kot kakšna šef za pultom, imel pred sabo velik list papirja, na katerega so se vpisovali prišli in se odključavali na seznamu, ko so odhajali s hodnika. Toda hitro sem zagledal še nekaj: na levi in desni strani pri njem sta stala dva volčjaka, iz njunih odprtih gobcev sta visela dolga jezika, ob straneh pa se videli zverinski zobje. Ker tedaj še nisem vedel, kaj se dogaja, sem se na vso moč prerival bliže k mizi, da bi vse skupaj bolje dojel. A kakor hitro sem bil kakšna dva koraka od nje, me je možki za mizo mahoma zagledal, se vidno zdrznil in vtem, ko sva si jekleno zrla iz oči v oči, je z roko dal nenavadno znamenje psoma, ki sta v tistem trenutku planila k meni in me z gobci zgrabila vsak za eno zapestje. Priznati moram, da to niti ni bilo boleče, saj sta me držala, kakor da me ne držita, a kakor hitro sem eno ali drugo roko premaknil, sem v tkivu začutil njune divje zobe, da sem najbrž zatulil od bolečine. Pravim "najbrž", kajti kar se je zgodilo, se je zgodilo na nadvse neobičajen način: ne zame ne za psa se ljudje sploh niso zmenili, saj je bilo, kakor da nas sploh niso opazili, mojega glasu pa ne slišali. A tako vklenjen sem kljub vsemu lahko hodil, natančneje, naredil tista dva koraka, kolikor sem nemara bil oddaljen od mize. Po nekakšni inerciji sem se namreč tudi jaz želel vpisati na seznam novodošlih, kakor so to počenjali ljudje pred mano. To je bil tudi trenutek, ko sem najbrž najglasneje zarjul: z desnico sem namreč hotel seči po kuliju, ko me je v tkivu strašansko zaskelilo, da sem takoj vedel: volčjak mi je zaril v roko čekane in ne dovoli, da bi storil, kar počnejo drugi. Hotel sem se ga znebiti, izviti roko iz njegovega gobca, a tedaj je bila bolečina še hujša. Enako je bilo z drugo roko – kajti drugi volčjak je ravnal enako kot

prvi. Odrevenel sem in spoznal, da moram roke nositi v njunih gobcih. Proseče sem se zagledal v oči človeku za mizo, ki pa ni bil prizanesljiv: vame je še zmerom zrl jekleno nepremično. Moč mi je uplahnila in zajecjal sem nekaj moledujočega, a njegova usta se sploh niso zganila, kaj šele odprla. Brez-pomočno sem stal pred njim, dokler me skupina ljudi, ki se je naravnavala v hodnik, ni potegnila za seboj. Ko sem zakorakal z njimi, se volčjaka začuda nista zagrizla vame.

Ampak takrat sem opazil, da se ves tok ljudi gnete nikamor drugam kot v – moje stanovanje! Z volčjakovima gobcema na rokah sem pohitel naprej, kajti spreletelo me je, da so vdrli vanj kot roparji in odnašajo, kar sem v njem dolga leta kopicil in zlagal h gostim vrstam na policah. Ko sem tedaj v živo zagledal, kar sem najprej samo zaslutil, me je zarezalo v srce, da bi skoraj izgubil zavest, že sem dvignil roke, da bi z glasnim vzklikom, kaj vendar počenjajo, preprečil odtujevanje svoje lastnine – tedaj pa sta se mi volčjaka znova nesmiljeno zagrizla v zapestja in moral sem se odpovedati spopadu za svojo pravico. Takrat je prihitel in se postavil predme moški, ki je stal na hodniku za mizo, in mi osorno rekel:

“Ali nisi prejel obvestila, da si umrl?”

To sem energično zanikal, toda moški, kakor da me ni slišal, je novodošle začel opozarjati, da smejo za svojo knjižnico vzeti le po eno nenapisano knjigo, da kakšna družina ne bi ostala brez nje – prilaščanje dveh ali celo več knjig bo kaznovano. V misli mi je planilo spoznanje, da je moški nihče drug kot vrhovni knjižničar dežele in navidez skrbi za red med množico bibliotekarjev, toda v resnici organizirano izvaja rekvizicijo mojih del. Spet sem začutil silovit ugriz v zapestjih, kajti to spoznanje me je povsem ponižalo in z vsem telesom sem se bil zagnal v tega človeka, kajpada tudi tokrat brez uspeha. Poten in otrpel sem bil pred njim, ki se je umikal nazaj za mizo, da bi nadzoroval nove obiskovalce, potem pa se spet podal za njimi in jih obeščal, da si smejo prilastiti le po en moj izdelek. Bil sem do kraja obupan, pri njegovem menda tretjem opozorilu odnašalcem pa sem se ustopil predenj in mu rekel:

“Vem, kdo si, nekoč si bil v livrirani obleki!”

Za to se ni zmenil in me ni pogledal. Dosledno je opravljal svoj posel, jaz pa sem dodal:

“Si tudi kritik, ki je raztrgal mojo nagrajeno knjigo!”

In ker je še naprej dajal svobodo svoji brezčutnosti, sem dodal:

“Si tudi tisti, ki se me je lotil v obleki naslovnega škofa!”

Odziva ni bilo, a ogorčenje me ni minilo. Moje soočenje z njim je trajalo precej časa, kajti zdelo se mi je, da sem dolgo ponavljal obtožbe in se boril proti njemu. Kajpada so bili moji napadi le verbalni, saj svojih zgornjih okončin nisem mogel uporabljati. Nepopisno mi je pač bilo žal za knjige, ki sem jih pisal vse življenje in sem z njimi že povsem napolnil prostore svojega stanovanja, da so me zrivale na hodnik, tj. na cesto – zdaj pa je bilo domala že vse izpraznjeno in jaz oropan vsega, brez moči in varstva, da bi kar koli ukrenil.

Kmalu pa ne le, da je bilo "skoraj vse že izpraznjeno", bilo je res prazno. Vrhovni knjižničar tedaj obiskovalcev, se pravi odnašalcev mojih nenapisanih knjig, ni več spustil naprej, nakar je zaloputnil vrata stanovanja in si dal opravka z zaklepanjem: slišal sem ključ, kako je porival žabico v režo na podboju, režo, ki se je potem oglasila, kakor da bi s slastjo pogoltnila železni zalogaj – potem pa je ključ izvlekel iz ključavnice. V predsobi, kamor sem pohitel iz dnevne, ki je bila razsežen prostor in sem v njem imel veliko polic, sem se znašel sam, a kajpak še vedno z obema volčjakoma na rokah. Zajel me je nor strah. Stekel sem nazaj v dnevno, od tam v obe manjši, psa pa sta nosila moji roki v gobcih, ne da bi mi dala čutiti svoje zobe, če z njima le nisem poskušal preveč zamahovati. Tako sem obupano naredil veliko nepravih krogov po stanovanju, dokler se nismo znašli pred vhodnimi vrati, kjer sem zgrabil za kljuko in jo začel na vso moč tresti. Volčjaka sta mi to začuda dovolila, najbrž zaradi tega, ker je postalo očitno, da sem trdno zaklenjen v stanovanje.

Ko pa sem kljuko nehal tresti, se je zgodilo nekaj groznega.

Glavi volčjakov sta hipoma postali glavi, ki sta si bili skoraj enaki, a od katere je bila ena glava kritika, ki mi je raztrgal nagrajeno knjigo in obenem pohvalil moje početje, druga pa škofa, pri katerem sem bil na posvetu in me je ustrelil. Toda namesto da bi tičali na človeških, sta ostali na pasjih vratovih, pri čemer sta se mi nadvse spačeno zarežali, hkrati pa moja zapestja izpustili iz svojih ust. Kot okamenel sem bolščal vanju, v dva neznanska stvora, ki pa sta se v naslednjem trenutku preobrazila v podolgovati, zelo dolgi in tenki bitji, ja, famozni človeški ribici, ter se druga za drugo pognali proti luknji, v kateri je poprej tičal ključ, in se skozi njo vrgli na hodnik. Skočil sem h kljuki in jo znova tresel, kolikor sem mogel, toda brez uspeha. Vrata se niso odprla, zdelo se mi je tudi, da so s hodnika že zdavnaj odšli bibliotekarji, pravzaprav več, prazen se mi je zazdel ves veliki blok, v katerem je bilo na desetine stanovanj, pa tudi vse mesto, ki se je okoli njega širilo v nedogled. Stekel sem k balkonskim vratom, a tudi ta so bila trdno zaklenjena. Hotel sem odpreti okna sob in kuhinje, a prav tako zaman.

Takrat sem spoznal, da sem ostal nepreklicno sam. Izgubil sem se v svojo dnevno sobo, ki je zdaj, skoraj čisto prazna, bila videti velika kot dvorana; tu je od vsega nekdanjega mobiliara v stanovanju ostala v kotu moja stara skrinja, v katero sem nekoč spravljaj svoj najdragocenejši pisalni pribor, ki pa ga po prihodu novih tehnik pisanja že leta nisem več uporabljal. Usedel sem se nanjo, da bi si oddahnil, a kmalu skočil z nje, kajti zajela me je misel, da sem se usedel na svojo krsto.

***

Ne vem, ali se je dogajalo takoj po tem ali pozneje ali nemara celo veliko pozneje – in tudi ne vem, ali sem bil v istem kot prej ali v čisto drugem prostoru. Kajti moja dnevna soba ni bila več običajna dnevna, ampak nekoliko drugačna, toda v njej sem se čutil sproščeno kot že dolgo nikjer. Ne vem in ne

spomnim se, kako je do tega lahko prišlo, a naenkrat sem bil tu kakor doma in sredi obreda, ki se mi je zdel ves izjemen in hkrati normalen. Sredi prostora je namreč gorel ogenj, podoben tistemu, ki sem ga zadnjič videl v kaminu naslovnega škofa, le da so namesto tesnih sten malega ognjišča obdajali plamenečo žerjavico zidovi moje dnevne sobe, toda brez dimnega odvoda kje v stropu – ogenj je oddajal samo silno vročino, dima pa ne. Slovesno sem stal pred skrinjo, kakor v nekakšni usnjeni opravi, z visokimi škornji, z lopatko za oglje za pasom, skozi nenehno odprta vrata pa so stopali veliki popularni pisatelji, tisti, ki so sestavljali večino v tem metieru in sem jih poznal dolga leta, zdaj pa so bili otovorjeni s punklji knjig, ki so jih metali na žerjavico, iz katere je vsakokrat, ko je vanjo priletela knjiga, buhnil plamen in jo v hipu pogoltnil. Videl sem, da so bili nekateri zelo pretreseni in so govorili: "Gorje, uresničuje se znana prerokba nekega pisatelja ... In z njo bo uničeno tudi naše življenje," potem pa zagnali na žerjavico, kar so imeli v plastičnih vrečkah, in je prinešeno hitro zagorelo, za sabo pa ne pustilo niti pepela. Drugi so bili zelo mrki in slabe volje, skoraj noben teh mrkežev me ni niti pogledal, ampak so se zaničljivo obračali od mene in odkorakali stran. Spomnil sem se, da tudi pred leti, v času zaslužene popularnosti, z mano niso marali komunicirati, a zdaj so me v svoji bolečini pasirali še bolj zviška. Iz knjižnic in knjigarn v mestu so namreč morali prinašati svoje knjižne izdelke, čeprav mi ni bilo znano, na čigav in kakšen ukaz, ter jih izročati uničenju, v katerem so za njimi izginili vsi sledovi. Nekaj sem o njih počutju lahko ugibal po tem, ko so nepričakovano začeli prihajati k meni menda najboljši art pisci, med njimi visoki funkcionarji pisateljskih združenj, raznih drugih ustanov in ljubljenci bralcev, in me prosili za majhno uslugo: da bi jim vrnil pepel njihovih knjig, potem ko jih bo požrl ogenj. Na to možnost, da so jih spodaj pred vhodom v blok opozorili trije strogi bibliotekarji, ki so iz pisateljskih gruč, obloženih z lastnimi knjigami, delali vrsto in dajali napotke za pot po stopnicah. "Vsaj vi, izbranci, ohranite ostanke svojih del kot spomin na vaš osebni čas, ki se zdaj končuje ...!" so jim baje priporočali in jih spodbujali. Kolikor sem mogel, sem ustregel njihovi prošnji, ne iz kakšne sentimentalnosti, ampak preprosto zato, ker sem bil vesel, da me je po zelo dolgem času spet kdo ogovoril. Določen problem je bil le pri tistih piscih, ki so imeli s sabo po dvajset, trideset in več svojih knjig – pri teh se je upepeljevanje malo zavleklo. Kajti postopek je bil razmeroma počasen, pospešiti pa ga nisem mogel, vsaj ideje za pospešitev se nisem mogel domisliti. Knjige mi je avtor naložil na odprte dlani, snel lopatko izza mojega pasu, z njo zagrabil nekaj zrnč skrivnostne žerjavice, v kateri so izginjale priljubljene človekove prijateljice, ter jih potresel po knjigah. Te so nato mahoma zagorele, toda njih konec kakor da je bil malce drugačen od konca onih, ki so skrepnele na pravem ognju: niso spuhtele v nič, za njimi je ostajal žareč prah, ki se je iz plamenov usedal na moje dlani, od koder sem ga del, ne vem zakaj, vrgel na žerjavico, del pa nasul v žepni robec, nastavljen od pisca. Pripetilo se je, da so temu ali onemu ob pogledu na bliskovito preobrazbo knjige v goreče oglje

stopile solze v oči – toda le pri enem je bil pretres globlji, saj je na glas zajokal in se urno obrnil stran od mene, njegov jok pa sem slišal še potem, ko je moral biti že zunaj. Priznam, da je to presunilo še mene, čeprav ni šlo brez ganotja tudi, ko sem se zazrl komu v oči, iz katerih so tiho vreli curki žalosti in mu močili obraz, ne da bi si ga mogel obrisati, saj je v žepnem robcu že imel pepel in ga z brisanjem ni maral ovlažiti. Kot iz kakšne davne solidarnosti se mi je storilo milo, vendar to ni dosegalo sočutja, ki bi me sililo k ukrepanju. Samo enkrat sem, ne vem iz kakšne spozabe, enemu izmed zelo omočenih obličij svetoval, naj stopi malo bliže k ognju, nenehno poživiljanemu od novih knjig, ki so jih metali vanj prihajajoči generiki, in se pusti osušiti. A ne vem, ali je napotilo upošteval, kajti dela sem imel precej in nisem mogel biti na vse pozoren; kar naprej so prihajali k meni novi posamičniki s knjižnimi deli, oditi pa želeli z njihovim pepelom, in biti sem moral zelo okreten, da je vse teklo v zaporedju, ki je po vsem videzu bilo neogibno. Pri tem me niso utrujale, kaj šele žgale dlani, na katerih so gorele knjige – bolj me je obremenjevala enakomernost postopka, neke vrste tekoči trak, od katerega nikakor nisem mogel ne hotel odtegniti svojih udov. Ob določenem času se mi je zdelo, da teče že ves dan, nikakor pa še ni bilo gotovo, da se bo končal jutri, saj sem imel občutek, da mesto še ni povsem brez knjig, na deželi pa oblasti še niso začele pošiljati piscev na pot k meni. Moj oddih je bil v tem, da sem si na dlani pustil naložiti po manj knjig kot na začetku, s tem sem zmanjševal obremenitve, ki niso bile zanemarljive. Še malo in skoraj bi me že premamil počitek.

Vseeno sem zelo dolgo vzdržal. Bilo je že pozno, a še dosti zgodno popoldne, prišlecev je bilo vedno manj, dokler nazadnje niso odmanjkali. Tedaj se je skozi vrata dobesedno prignalo, kot se mi je zdelo, dokaj majhno bitje, in šele ko se je razločno postavilo predme, sem videl, da je bilo punče še šoloobvezno dekletce, ki se je prijazno zagledalo vame in reklo:

“Jaz pa nisem prinesla knjig. Ampak bi rada nekaj dobila.”

To me je tako razveselilo, da sem se zasmel in rekel:

“Kaj pa, ljuba moja, kaj bi rada dobila?”

Za trenutek je počakala, nato pa rekla:

“Dajte mi vašo abecedo, ki jo hranite v skrinji med pisalnim orodjem. Odslej je nihče ne bo več rabil. Jaz bi se igrala z njo.”

Ob tem se je zasmejala in tedaj se je zgodilo, kar me je, bi rekel, popolnoma sesulo: kajti tedaj mi je bilo, da se je čas preklopil in sem se kakor prebudil po tridesetletnem spancu, saj sem opazil, da je silno podobna hčerki, ki je nisem videl dolgo dolgo vrsto let, točneje, odkar živim sam in se mi je le še kdaj pa kdaj vračala v spomin.

“Ojej! Ojej!” sem vzkliknil in začelo me je nositi.

To dekletce! In njena želja! O Bog! In ta abeceda! Saj je vendar nimam več, a kako naj ji to pojasnim? Postalo mi je strašno. Spomnil sem se namreč, na kar sem zjutraj kmalu pozabil, saj je bilo tako banalno: davi sem vendar na ne vem čigavo naročilo s svojimi starinskimi črkami, ki jih že dolgo nisem uporabljal,

zakuril ogenj, v katerem so potem ves dan lahko gorele knjige. Začel sem hoditi sem in tja, jezik se mi je zaskočil med zobmi, stiskalo me je od grla do trebuha. Dekletce je dolgo čakalo, začudeno gledalo moje brezzvezno korakanje, potem pa razočarano reklo – vsaj prešinilo me je, da je zelo razočarano:

“Torej mi je ne boste dali?”

Vprašanje me je na mestu ustavilo, zazrl sem se v njene oči in ker nisem bil tik poleg nje, sem se ji približal, položil roke na njena ramena in tako strmел vanjo. Medtem sem bil zmerom bolj prepričan, da jo poznam – ja, še kako poznam! – in čutil sem njeno žalost, ki je prihajala v moje roke, in ves sem bil zakrčen. Čeprav je bilo v meni nekaj viharnega, spregovoriti nisem mogel. Prerad bi ji, a kako naj ji ustrezem? Če ne bi tako vztrajno in dolgo tudi ona strmela vame, ji najbrž nazadnje ne bi bil odgovoril. Ne bi mogel. Toda takrat je nekaj odrešilnega šinilo vame in rekel sem, skoraj zaklical:

“Pač, pač, dobila boš abecedo! Vendar jo moram prej malo ... očistiti ... Jutri na poti v šolo se ustavi pri meni ... in podaril ti jo bom!”

“Hvala ... prišla bom ponjo,” je rekla in bila je spet vesela, se odmaknila od mojih rok ter odhitela. Tedaj je nova veselost popadla tudi mene, bil sem ves zadihán, kot po težkem telesnem opravilu – a prej bi rekel, da zaradi naloge, ki sem si jo tako hitro naložil. V trenutkih, ko so mi roke ležale na dekljinih ramenih, v meni pa je rasla vse prežemajoča nuja, da ji pomagam, me je namreč spreletela ideja, ki je skoraj hkrati bila sklep: do jutra ji bom naredil novo abecedo; iz pepela, v katerega je na robu gorišča že zdaj skrepenevala nabrana žarovina, bom s pomočjo sline zamesil testo, iz katerega bom lahko izoblikoval črke in jih potisnil v sredo dogorelega ognja – tam bo njegov žar ostal živ do jutra in v njem se bodo črke dobro zapekle. Zgodaj zjutraj jih bom odgrebel in očiščene zložil v šatuljo, ki je po naključju in k sreči nisem zakuril in je ostala v skrinji.

Nemudoma sem se spravil na delo, kajti glede na zahtevnost naloge časa ni bilo na pretek. Zaprl sem vhodna vrata, preveril neprodušnost oken ter prižgal vse luči, nato pa z gorišča z lopatko nastrgal pepela, kolikor sem ga mogel, in ga nanosil na skrinjo, kjer se mi je zdel najprimernejši prostor za umešenje testa. Toda ugotovil sem dvoje, prvič, da je bilo pepela dosti premalo, morda za prvih nekaj črk, in drugič, da se žareče oglje iz starih črk le počasi sesuva v prah; če bi čakal na njegovo naravno preobrazbo, bi najbrž čakal do jutra, ko mora obljubljeni dar že biti v šatulji. V mrzlični skrbi sem zato kar zaril roke v žerovino, je zajel čim več in jo nato na dlaneh hitro hladil in ohlajal, dokler ni prešla v stanje papirne moke. Napredoval sem počasi in preden sem je imel dovolj, je prešlo nekaj ur – zadosti, da sem začutil živčnost, ob tem pa tudi potrebo, da se zadeve lotim hitreje.

Tedaj nisem še vedel, da me velike težave šele čakajo. Iz ust sem namreč spočetka kar zlahka izločal slino, s katero sem umešaval pepel, toda iz ustnih žlez je kmalu nisem več mogel nasesati niti za pljunek, kaj šele količino, ki bi bila nujno potrebna. Najprej sem mislil, da se je načrpavanje ustavilo zaradi

kakšne mehanske okvare v ustni votlini, zato s sesanjem nisem prenehal, ampak sem ga okreplil. Ves sem se osredotočil na grlo in koren jezika, z vsemi mišicami sem stiskal njune mešičke, v katerih sem slutil, da je shranjena slina, toda namesto dovoljšnje tekočine sem med ustnicami zaznaval le vlago, pozneje pa niti te ne več. V spodnjem delu čeljusti sem začutil neljubo bolečino, ki sem se je malo ustrašil, in se ustavil. Toda dolgo nisem mogel počivati; čas je priganjal, zato sem začel znova sesati – in nenadoma po prvem občutju: uspešno! Kajti pod jezik se je nateklo kar obilno zajetje, ki sem ga nato srečno spustil na pepel. Ampak takrat sem se zdrznil: ni bila slina, ampak kri, pomešana z njo.

Brez sape sem obstal malo nagnjen nad skrinjo, soočen z mislijo, da obljube ne bom mogel izpolniti. Vendar mi je v tistem prišla pred oči podoba dekletca, vpricho katere sem v hipu vedel, da bi se požvižgal na vse in opustil delo – toda nanjo? Obvladalo me je izredno čustvo, ki me je priklenilo nanjo in postalo mi je več kot jasno, da se njeni prošnji ne morem in nočem izneveriti. Z vso energijo sem se zagnal po slino, sesal sem in črpal menda od povsod, do koder so segle obrazne mišice, in čez nekaj časa se je je nabralo polna usta. Toda ko sem jo izcedil v pepel, sem znova ostrmel: bila je kri, pomešana s slino. Znova sem bil kakor iz uma, toda moje zaprepadenje je bilo zdaj krajše kakor prej. Vedel sem, da moram nadaljevati; tako je tudi bilo; nadaljeval sem, sesal in črpal v prepričanju, da je treba hiteti, kajti med mojim ustavljanjem se pepelno testo suši in rabi čedalje več moje vlage. Tako sem v norem tempu nabiral svoj sok za črke, dokler me mahoma ni obšla slabost in sem se bil prisiljen ustaviti. Seveda sem nekaj časa počival, toda slabost me še ni prav minila, že sem sesal naprej in namakal pepel in mesil testo, ki še niti ni bilo voljno za natančno oblikovanje črk. Do tega stanja sem prišel, ko me je zaradi sesanja že nadvse bolela glava, roke s kolena vred pa so se mi tresle, da sem se komaj držal pokonci. Ure so tekle, kakor da sploh še ni noč, ampak še zelo svetlo, ko je človeku vseeno, ali je v tistem žaklju, ki ga tovari dan, časa kaj ali nič. Samo jaz sem vedel, da čas na debelo drsi iz njega, kakor da ga je v nočnih urah razvezal zli angel in ga povsem odprl. In bilo mi je, da v tem niso minevale ure ali dnevi, ampak kar leta, dolga leta, nemara desetletja. Šele v tem obdobju sem testo končno umesil in mižé, na smrt utrujen, nemara tudi hoteč zavesti lastni fizis, da nisem na psu, s prsti začel previdno gnesti prvo črko, nato drugo, potem tretjo ... Ko sem bil pri petindvajseti, sem od slabosti drgetal po vsem životu in komaj sem pridrsal do žerovine, jo razgrebel in nato svoj izdelek v megleni omotici zložil v ognjeno posteljo.

Kot ubit sem se potlej iztegnil kar na skrinjo, da bi si oddahnil, toda odpočiti si nikakor nisem mogel, še manj zaspati. Začuda je bil v tej legi čas zelo kratek. Kajti kar hipoma je bilo okoli mene zgodnje jutro. Ko sem to dojel, sem z ne vem kakšnimi močmi planil kvišku in skočil h kupu pepela na gorišču, iz njega pa izbežal, kar sem položil vanj. Ostrmel sem! Črke so, kakor hitro sem jih otresel in z njih odpihnil ostanke pepela, zlatkasto zablestele, v rokah pa se

mi je prebudil božanski občutek, ki ga ne znam spraviti v besede. Ne, vsekakor jih ne bi dal dekletcu, če ne bi bilo ... *tisto dekletce*. In kolikor me je ob prvem pogledu nanje pograbila nekakšna zavist do nove lastnice, me je ob tej pomisli obšla radost, da jih bom lahko podaril ravno njej, kakor sem obljubil. Vzel sem šatuljo iz skrinje, jo obrisal, da je nanovo zasijala modrina njenega žameta, jo odprl, in v njeno rdečo svilo položil novo abecedo: iz nje je žarela v očarljivi topli barvi, da se mi je zdelo, da mi je začela peti duša.

Dekletce je prišlo kmalu zatem – vsaj potrkalo je na vrata. Šel sem k njim in jih odprl. Bila je pred mano, a me samo nepremično opazovala. Čakal sem njeno besedo, a je dolgo nisem dočakal. Šele čez dobro minuto je rekla:

“K varuhu sem prišla po abecedo ... Obljubil mi jo je!”

Zasmejal sem se in jo hotel objeti, toda dekletce se je kakor v strahu odmaknilo. V primerni razdalji je rekla:

“Vi niste tisti, ki mi jih je obljubil.” In potem, po dolgem premolku, je dodala: „Vi ste star, starcat ...”

Slišalo se je kot očitek in zdajci me je pri srcu zoprno zaskalelo. Ne vem, kako sem prikrikl bolečino, a posrečilo se mi je, da sem zbral energijo in slabotno rekel:

“Ampak abeceda je pripravljena ... Takoj ti jo prinesem.”

Pridrsal sem k skrinji, pobral z nje šatuljo, se komaj vrnil in jo v sekundi potisnil dekletcu v roke. Obotavlja je jo vzela, spustila pogled nanjo, ga dvignila vame, ga spet spustila nanjo in ga z nje vnovič uprla vame. Komaj slišno je zamrmrala “hvala”, se obrnila od mene ter se namenila k stopnicam. Počasi se je že spuščala po njih, toda njena glava je bila obrnjena nazaj in njene modre oči so bile v mojih.

Utonila je v njih, še preden jo je vzelo stopnišče.